

Манабаева А.Ш., п.ғ.к., Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ доценті
Буртибаева А.К., п.ғ.м., Е.А.Бөкетов атындағы ҚарУ аға оқытушысы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ КӨРКЕМ-ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Қазақстан Республикасының білім беруді жаңғырту тұжырымдамасында білім беру мазмұнын, оның ішінде еңбек нарығының нақты сұраныстарын ескере отырып, соның ішінде көркем еңбек пәнінің мазмұнын жаңарту, міндетті жалпы орта білім берудің икемді жүйесін, жалпы білім берудің барлық сатыларында көркемдік-технологиялық оқытуды ұйымдастыру модельдерін пысықтау міндеттері қойылған.

Көркем еңбек сабағында шығармашылықпен айналысу оқушының толыққанды тұлғасын қалыптастыру үшін қажетті аспект болып табылады. Ол балаға жан-жақты және күрделі әсер етеді, ойлау, қиялдың дамуына, жаңа білім жинақтауға ықпал етеді, мінез-құлық пен моральдық құндылықтарды қалыптастырады. Шығармашылық оқушының ақыл-ойын әр түрлі ұғымдармен байытуға, ойлау үшін тамақ беруге, дұрыс қарауға, бақылаушы болуға үйретуге көмектеседі.

Компьютерлік үлгілеу қазіргі заманғы білім беруді жаңғыртудың басым бағыттарының бірі болып табылады, ол жаңа сапаға қол жеткізуге бағытталған. Ол кезде постиндустриалды қоғамның жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайында болашақ кәсіби қызметімен байланысты білім мен әлеуметтік-маңызды тәжірибені игеруге арналған қондырғы жасалады. Қазіргі заманғы мектеп оқушылардың барлық санаттарына олардың жеке бейімділігі мен қабілеттеріне сәйкес толыққанды білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін оқытудың осындай бейінін таңдау қажет. Солардың ішінде келешекте бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасуына, техникалық, көркемдік бағытта мамандық таңдауға оқушыларда көркем-технологиялық қабілеттерін қалыптастыру өзекті болып отыр.

Көркем-технологиялық қабілеттерді қалыптастыруды жеке тұлғаның көркем-шығармашылық мүдделері мен қажеттіліктерін қанағаттандыруды, оның қабілеттерін дамытуды, дағдыны қалыптастыруды, көркем білім беруді, эстетикалық тәрбие мен өзін-өзі тәрбиелеуді жүзеге асыруды қамтамасыз ететін процесс ретінде көркем еңбек пәнінде қарастыруға болады.

А.Н. Леонтьевтің пікірінше, қызмет – өмір бірлігі, яғни болмыстың бөлшегі, оның басқа көріністері өлшенетін шамасы. Шартты үлесі бар технологиялық қызметті оның технологиялық параметрлеріндегі өмір бірлігі деп атауға болады [1].

Қазіргі кезде қашықтықтан оқыту жағдайында қолдану мүмкіндіктерін қарастырғанымыз жөн. Осындай шығармашылық үрдістің сипаттамалары, оның нәтижелері электронды конференцияда, электронды басылымда жарияланып, оқу орнының Web-сайтында орналастыруға да болады. Мысалы, сол білім беру мекемелерінің қолжазба тақырыптық

журналдарының орнына электрондық журналдар пайда болады, олар үшін тираждау және тарату қиындық тудырмайды. Әрбір тілек білдіруші олардың материалдарымен Internet жүйесі арқылы, ал оқу орнында жергілікті желі арқылы таныса алады.

Кез келген бағдарламалық өнімнің сапасына қойылатын жалпы талаптары бар:

- өнімділігі;
- пайдаланудағы қарапайымдылығы;
- икемділік (өзгерту, қосу, кеңейту мүмкіндігі);
- өзара іс-қимыл жасау қабілеті (басқа қосымшалармен интеграциялау мүмкіндігі);
- тұтастық.

«Бағдарламалық өнімді әзірлеу процестері өте оңай болуы керек, бірақ оңай емес» [2].

Оқыту бағдарламасының жоғары сапасының негізгі көрсеткіші - оқытудың тиімділігі. Осыған орай, зерттеу мәселесі контекстінде біз үшін маңызды болып отырған оқушылардың көркемдік-технологиялық қабілеттерін анықтау болып табылады.

Көркем-технологиялық іс-әрекет – бұл оқушылардың іс-әрекетінің объектісін құрудағы технология бойынша әртүрлі дағдылар мен іскерлікті қамтитын кешенді қабілеті [3, Б. 15].

Бұл кешенде оқушылардың еңбек, таным, өнер объектілерімен тікелей байланысы жүзеге асырылады. Бұл эстетикалық құндылықтарды тану саласында да, еңбек процестерін, олардың технологияларын, жалпы техникалық білімдерді тану саласында да олардың ой-өрісін кеңейтеді.

Көркем-технологиялық қабілеттерде жалпы және арнайы дағдылардың өзара байланысы көрінеді. Іс-әрекет тәсілдерін меңгерту, безендіру үлгілерін дайындау бойынша шығармашылық іс-әрекет процесіне танымдық іскерліктің жалпы принциптерін қолдану жүргізіледі. Мұнда жалпы және көптеген арнайы практикалық көркем еңбек нысандары бойынша біліктердің өзара іс-қимылы, дағдыларды дамыту және қалыптастыру қызметі атқарылады.

Көркем-технологиялық қабілеттерді қалыптастыру процесі саналы да, басқаша да жоспарланған іс-әрекеттердің белгілі бір жүйесін қамтиды. Олардың сипатын анықтау принципті теориялық мәнге ие, өйткені осылайша шығармашылық байланыстары мен іс-қимылдарының ерекше нысандары белгіленеді. Оқушылардың көркемдік-технологиялық қабілеттері әр түрлі қызмет түрлерімен айналысу барысында қалыптасады. Олардың ішінде көркем еңбек сабақтарына тән көркем-технологиялық қызмет. Кез келген мәселені шешу кезінде бірінші кезекте оқу мақсаттары қойылуы тиіс. Бағдарламаның тиімділігі оқытудың жақын және алыс мақсаттарын қаншалықты қамтамасыз ететінімен толық және толық анықталады. Оқыту жүйесін құру кезінде тиімсіз, яғни оқыту жүйесінің сыртқы әсерлеріне, ал пайдалану тиімділігіне назар аудару қажет.

Көркем-технологиялық қабілеттерді қалыптастыру барысында модельдеу әдісінің алатын орны ерекше. Сондықтан, үлгілеу – бізді қоршаған әлемді танудың ең қуатты әдістерінің бірі болып табылады. Бұл әдіс бұрыннан бері ғимараттар мен құрылыстарды салу кезінде, табиғат құбылыстарын болжау, заңдарды орнату үшін қолданылған. Сол сияқты жануарлардың бейнесін де модельдеуге болады.

Көркем-технологиялық іс-әрекет оқушылардың рухани дамуында және олардың эстетикалық тәрбиесін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл сабақтар балалардың рухани сұраныстары мен мүдделеріне жауап береді; олардың білімге, көркем шығармашылыққа деген құштарлығын қанағаттандырады, үйлесімді дамуға ықпал етеді, оқушылардың уәждемесін арттырады [3, 18 б.].

Көркем-технологиялық қабілеттерді қалыптастыру жұмыстың жаңа түрі алдындағы шешілмейтін кедергілерді, роботтықты жеңуге көмектеседі, оларда басқа еңбек түрлерінде шығармашылықтың көрінуіне дайындық тәрбиеленеді.

Оқушылардың көркем-технологиялық қабілеттері қалыптасатын көркем еңбек сабақтары соншалықты қызықты, бұл бос уақытты өткізумен айналысуға ниет білдірмейді. Оқушылардың көркем-технологиялық қабілеттерін қалыптастыру табиғатты, адамды, адамдардың әсемдікке деген қарым-қатынасына терең бойлайтын шынайылықты көрсететін өнермен кең қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді.

Оның кез келген түрінде оны құрайтын іс-әрекеттер белгілі бір жүйе болып табылады, өзара байланысты болып табылады, белгілі тәртіпте орналасады, белгілі бір жоспар бойынша құрылады. Ғылымда іс-әрекет адамның қоршаған шындыққа деген қарым-қатынасының белсенділігінің маңызды түрі ретінде қарастырылады.

Өз тәжірибемізде жобалық үлгілер мақсатына қарай жұмыс кезеңінің міндеттеріне байланысты, масштабы, материалы, технологиясы, құрылымдық күрделілігі, шартты және егжей-тегжейлі шамасына, аяқталу дәрежесіне, түстік графикалық ерекшеліктеріне, еңбек сыйымдылығына, беріктігіне, ұзақ мерзімділігіне және орындалу сапасына қарай ескеріп, тапсырмаларды орындатамыз. Жоба әдістемесінің зерттеушілері, біріншіден, екі түрді – қара және таза макеттерді немесе жұмыс және көрмелік үлгілерді бөліп алады. Қара орындалған макеттер сондай-ақ «алдын ала жасалған» деп аталады. Екіншіден, орындалатын функцияларға байланысты олар іздеу, жетілдіру және демонстрациялық болып жіктеледі, бұл ретте бірінші және екінші «қара өңдеу» түрлері ретінде қарастырылады, ал «таза», «көрмелік» және «демонстрациялық» терминдері - синонимдердің мәні. Іздестіру кейде «жобалық» деп аталады, ал жетілдіру – «түзету» немесе «тексеру» деп аталады.

Нобайлаудың бастапқы сатысында үлгі «ішкі» мақсаттарға, яғни жобалаушылардың өздері үшін арналған, сондықтан сыртқы тартымдылыққа, толық нақтылауға және аяқтауға міндетті емес. Бұл жерде объект нысанын қарапайым геометриялық денелер түрінде жалпыланған түсіндіру қажет және

жеткілікті түрде көрсетіледі, бұл композициялық ойдың көлемді-кеңістіктік құрылымын, артықшылықтары мен кемшіліктерін қабылдаудың анықтығын қамтамасыз етеді. Бұл жағдайда қара орындалуы бірнеше болуы мүмкін және бастапқы макет мүлдем түпкілікті емес болуы мүмкін.

Оқушылардың кеңістіктік ойлау мен дағдыларын дамыту үшін сабақта қағаздан жасалған қарапайым көлемді геометриялық фигураларды дайын жаймалар, соның ішінде паперкрафт техникасы – түрлі-түсті қағаздан кесу және желімдеу үшін арнайы әзірленген жазық пішіндер бойынша жасауға қолайлы.

Жұмыс үлгілерін жасау үшін қағаз, крафт-картон, бөлшектерді пішудің дәлдігін және жобалық ойды және экспозициялық макетке жұмыс істеу технологиясын нақтылау үшін қажетті шамада оларды бекіту тәсілдерін сақтай отырып пайдаланылады. Жұмысты үлгілеу жобалаудың ең тиімді әдістерінің бірі болып саналады.

Сондықтан біз өз жұмысымызда макеттеу әдісін оқушылардың ой-өрісін кеңітетін, көркем-технологиялық қабілеттерін қалыптастыратын құрал ретінде қарастырып отырмыз.

Үлгілік жұмыстар үшін кез келген конструкциялық, әрлеу және қосалқы материалдар қолданылады:

- жұмсақ (саз, пластилин, балауыз, маталар);
- қатты (гипс, шыны пластика компоненттері, стоматологиялық пластмассалар, папье-маше);
- қатты (табақты және блокты пластмасса, ағаш, металл, картон, оргалит және т. б.).

Әр түрлі лак-бояу және гальваникалық жабындар, ағаш шпоны және жұмсақ негіздегі материалдар, өзі жабысады. Қосымша: су (гипс қатаю үшін), әр түрлі сұйылтқыштар, грунтовкалар мен шпатлевкалар, түрлі желімдер мен бекіту бөлшектері – сым, бұрауыш, шеге және т. б. Бұл материалдар кез келген оқушыға тауып алу қиындыққа соқпайды.

Оқушылар оқытушыдан бір, екі немесе одан да көп сабаққа жеке тапсырмалар алады, соның ішінде тапсырманың бір бөлігін сабақтан тыс, соның ішінде үйде орындайды. Әдетте, мұндай тапсырма курстың тұтас бөлімі бойынша білім мен іскерлікті пысықтау үшін беріледі. Оқушылар өздері компьютерді пайдаланған кезде, соның ішінде Интернет желісінде іздеу үшін, кітаппен жұмыс істеген кезде немесе дәптерге қажетті жазбалар жасаған кезде шешеді. Жалпы, бұл форма сыныптан тыс немесе сабақтан тыс қызметке ауысуы мүмкін және оқушыларды өте қызықтырады.

Компьютерлік сыныпта оқушылардың жұмысын ұйымдастыруға қойылатын гигиеналық талаптарды ескере отырып, оқытушы оқушылардың компьютермен үздіксіз жұмыс істеу уақыты ұсынылған нормалардан аспауын қадағалауы тиіс. Тәжірибе барысында оқытушы оқушылардың жетістіктерін бақылайды, оларға көмек көрсетеді, қажет болған жағдайда барлық оқушыларды сипатты қателіктерге назар аудара отырып, жалпы мәселелерді талқылауға шақырады.

Қорыта келе, осы жұмыстың практикалық нәтижесі ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдана отырып сабақтарға әдістемелік нұсқау дайындап ұсындық. Компьютерлік үлгілеуге оқушыларды оқыту қазіргі кездегі өзекті мәселе болып отыр. Сондықтан көркем еңбек сабағының мазмұнында дизайн негіздерін оқытуға аса назар аударылу қажет деп санаймыз. Көркем еңбек пәнінің оқыту бағдарламаларында қарастырып құру - оқушылардың логикалық ойлаумен қатар түйсікті де талап ететін шығармашылық процесс екендігін ескеріп, оны оқу процесіне қолдану мүмкіндігі келесі зерттеуіміздің мәселесі болмақ.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1 Леонтьев А.Н. О формировании способностей. Электронный ресурс: <http://ebooks.grsu.by/psihologia/>. [Режим обращения: 25.03.2020]
- 2 Могилев А.В., Пак Н.И., Хеннер Е.К. Информатика: Учеб. пособие для студ. пед. вузов / Под ред. Е.К.Хеннер. – Москва: Изд.центр «Академия», 2001. – 816 с.
- 3 Шевчук Е.В., Кольева Н.С. Методика преподавания информатики: учебно – методическое пособие для студентов педагогических вузов / Шевчук Е.В., Кольева Н.С. – Алматы: Издательство «Эверо», 2018 г. – 186 с.